

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Жени Стайкова Николова, дмн

Относно: Дисертационен труд присъждане на образователна и научна степен “ДОКТОР” в област на висше образование: 7. „Здравеопазване и спорт“; професионално направление: 7.1. „Медицина“; по научна специалност: „Хигиена” на асистент Ирина Валериева Цекова на тема „ХАРАКТЕРИСТИКА НА СМЕННИТЕ РЕЖИМИ НА РАБОТА И РИСКА ЗА ЗДРАВЕТО В БОЛНИЧНАТА ПОМОЩ“ с научен ръководител доц. Катя Вангелова, дб

Темата на дисертационния труд е много актуална и проучването доказва риска за здравето при медицинските специалисти, работещи в болничната помощ при сменните режими на работа. Освен това работата е и ценна с това, че в България са правени единични проучвания в тази област.

Разработеният дисертационен труд е разгърнат на 167 страници и има обичайната структура с изчерпателен литературен обзор, формулирани цел и задачи и добре описани методи. Представените резултати отговарят на поставената цел и задачи. Онагледен е с 27 фигури и 49 таблици. Библиографията включва 193 литературни източника, от които 14 на кирилица.

През последното десетилетие се увеличава дялът на работещи на смени с нощен труд както в производството, така и в сферата на услугите. Около 15 – 20% от населението в европейските страни работи на сменни режими, които включват нощен труд. Данните от Национално изследване на условията на труд от 2011 г. показват, че в България около 17% от работещите имат сменни графици с нощен труд, като дялът на работещите в сектор Здравеопазване е 34%.

Един от основните проблеми при сменна работа с нощни смени е нарушаването на циркадианните ритми. При сменните работници се наблюдават повече оплаквания от проблеми със стомашно-чревния тракт, съня и репродуктивното здраве, по-висока честота на сърдечно-съдови и метаболитни заболявания и други.

Целта на проучването е да се извърши оценка на характеристиките на сменните режими на работа, физиологичните промени и риска за здравето, при медицински специалисти, работещи в болничната помощ на гр. София.

За изпълнението ѝ са поставената съответни задачи:

Използвани са следните материали и методи:

Изследваната група са 2690 здравни работници, от 19 заведения за болнична помощ в град София на средна възраст 48.0 ± 12.0 години, от които 761 лекари, и 1929

специалисти здравни грижи. Изследвани са 354 мъже на възраст от 21 до 70 години и 2336 жени на възраст между 21 и 70 години.

Приложени са следните методи:

- Анкетен с изработване на 3 анкетни карти по въпроси свързани с темата;
- Проследяване на промените в екскрецията на мелатонин и кортизол в слюнка при специалисти здравни грижи от женски пол в заведения за болнична помощ в гр. София;
- Статистически анализ на данните;

Данните са въведени и обработени със статистически пакет IBM SPSS Statistics 15.0. Приложени са ANOVA, χ^2 , стъпков множествен регресионен анализ, корелационен анализ. За оценка на циркадианните промени е използван анализ за повтарящи се измервания с ниво на значимост $p < 0.05$.

Резултатите включват:

- Оценка на сменните режими на работа при лекари и специалисти здравни грижи в заведения за болнична помощ в гр. София;
- Промени в екскрецията на мелатонин и кортизол в слюнка при специалисти здравни грижи от женски пол в заведения за болнична помощ в гр. София;
- Качество на съня и умората при различни характеристики на сменните режими на работа;
- Индивидуални и поведенчески характеристики на изследвания контингент в зависимост от сменната нощна работа;
- Субективна оценка на здравето състояние и болестност при лекари и специалисти здравни грижи в болнична помощ в гр. София.

От обсъждането на резултатите са изведени 9 извода.

Дадени са и голям брой препоръки за ограничаване на риска за здравето при сменна работа в болничната помощ, без да се уточняват адресатите.

Проучването извежда следните приноси с научно – теоретичен и с научно - приложен характер:

Приноси с научно - теоретичен характер:

- За първи път у нас е проследена екскрецията на aMT6s, основния метаболит на мелатонина при здравни специалисти и данните показват понижение в екскрецията на хормона при медицински сестри при нощен труд;
- за първи път е извършена оценка на стреса при медицински сестри в болнична помощ с комплекс показатели, включващи промени в нивата на кортизол в слюнка и субективна оценка за стрес, умора, сънливост и стрес симптоми, като данните от нивата на хормона потвърждават субективната оценка за високи нива на стрес и повишен здравен риск.

Приноси с научно - приложен характер:

- Разработен е въпросник за оценка на сменните режими на работа и полагането на извънреден и допълнителен труд, насочен към сектор здравеопазване и съобразен с нормативната база и състоянието на проблема.
- Установен е дялът на работещите в болничната помощ на гр. София с нощен, извънреден и допълнителен труд, дълги работни часове на дневна и седмична база.
- Проведено е анкетно проучване на представителна група от 2690 здравни работници от 19 болници на гр.София, което осигурява достоверност на получените резултати.
- Установени са характеристики на организацията на работното време за влошаване на качеството на съня и повишаване на умората при лекари и специалисти здравни грижи в болничната помощ.
- Установени са данни за по-висока болестност при лекари и специалисти здравни грижи в зависимост от сменните режими на работа, полагането на извънреден и допълнителен труд, индивидуални и поведенчески рискови фактори.

Авторефератът е представен на 32 стандартни страници и е онагледен с 8 фигури и 6 таблици. Във връзка с дисертационния труд има 8 публикации, от които 3 в България и 5 в чужбина. Във връзка с дисертационния труд има 8 публикации.и 6 участия в научни форуми с един спечелен грант.

Дисертационният труд е много значим не само като тема, но и с приложената методика, представените резултати, с добра статистическа обработка на данните, показващи достоверност на резултатите, както и важните приноси с научно-теоретичен и научно-приложен характер.

В заключение оценката ми на представения дисертационен труд на тема „ХАРАКТЕРИСТИКА НА СМЕННИТЕ РЕЖИМИ НА РАБОТА И РИСКА ЗА ЗДРАВЕТО В БОЛНИЧНАТА ПОМОЩ“ е положителна. Считаю, че асистент Ирина Валериева Цекова показва задълбочени теоретични познания и способност да провежда и представя самостоятелно научни изследвания.

Дисертационният труд е актуален с важни научни и научно-приложни резултати и приноси и отговаря на предвидените в ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в НЦОЗА по отношение на изисквания за постигнати научни и научно-приложни резултати. Предлагам на уважаемите членове на Научното жури да вземат решение за присъждане на ИРИНА ВАЛЕРИЕВА ЦЕКОВА образователната и научна степен „Доктор“ по научната специалност „Хигиена“.

28.03.2022 г.
гр.София

Подпис:
/проф. д-р Жени Стайков, дмн/